kepa
OIKEUDENMUKAISEN MAAILMAN PUOLESTA

VNS 1/2017 vp Valtioneuvoston selonteko kestävä kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti

Kepa on yli 300 suomalaisen kehitysyhteistyö- ja ympäristöjärjestön kattojärjestö. Kiitämme tulevaisuusvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen selonteosta.

Keskeiset huomiot

- Valtioneuvosto on selvittänyt Suomen vahvuudet ja heikkoudet kestävän kehityksen saralla. Haasteita ovat erityisesti ilmastonmuutoksen vastainen kamppailu ja luonnonvarojen liiallinen kulutus. Suomen kestävän kehityksen kipupisteiden tunnistamisen lisäksi olisi tärkeää, että selonteko tarjoaisi konkreettisia ratkaisuja tilanteen korjaamiseksi.
- Selonteon näkemys kansallisten toimien vaikutuksesta maamme rajojen ulkopuolella jää ohueksi eikä politiikka johdonmukaisuus toteudu kansallisten toimien ja globaalipolitiikan välillä.
- Kestävän kehityksen toteutus vaatii resursseja ja tässä yksityisen sektorin panostukset ovat elintärkeitä. On kuitenkin varmistettava, että yksityisen sektorin toimijat toimivat vastuullisesti ja Agenda 2030 -ohjelman tavoitteita edistäen.
- Selonteon tulisi kertoa, kuinka Suomi takaa riittävät resurssit Agenda 2030 toimeenpanolle globaalisti. Tulisi esittää suunnitelma siitä, kuinka ja millä aikataululla Suomi nostaa kehitysyhteistyömäärärahansa 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta kansainvälisten sitoumustensa mukaisesti. Samoin olisi esitettävä suunnitelma sille, miten Suomen ilmastorahoitusvelvoitteet täytetään.
- Selonteko korostaa aivan oikein kansalaisten osallisuuden tärkeyttä. Suomalaisten laaja sitoutuminen kestävän kehityksen edistämiseen ja osaaminen voidaan varmistaa panostamalla koulutukseen järjestelmällisesti. Suomelle tulisi laatia kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen toimeenpanosuunnitelma.
- Kestävän kehityksen seurantajärjestelmässä hyvää on ulkopuolinen evaluaatio, joka tulisi tuoda eduskuntaan selonteon muodossa. Agenda 2030 -ohjelman huomioiminen lainvalmistelussa ja budjetoinnissa on tärkeää ja se tulee aloittaa mahdollisimman pian.

Johdonmukaisuuteen kaivataan panostuksia

Ennen hallituksen toimeenpanosuunnitelman laatimista valtioneuvoston kanslia teetti selvityksen[1] Suomen vahvuuksista ja heikkouksista kestävän kehityksen saralla. Keskeisiksi haasteiksi tunnistettiin ilmastonmuutoksen vastaisten toimien riittämättömyys, luonnonvarojen liiallinen kulutus sekä talous- ja työllisyyskehitys. Kestävän kehityksen saralla Suomi on globaalisti

[1] Agenda 2030 Suomessa: Kestävän kehityksen avainkysymykset ja indikaattorit (2015). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. http://vnk.fi/documents/10616/2009122/31_Agenda+2030+Suomessa-Kest%C3%A4v%C3%A4n+kehityksen+avainkysymykset+ja+indikaattorit.pdf/4fdfc7dd-575f-4918-965f-f979407e1d74

tarkastellen erittäin hyvällä lähtötasolla, mutta huolestuttavaa on, että useilla mittareilla kehityssuuntamme on huono. Säilyttääksemme hyvän tasomme ja edistääksemme kestävää kehitystä Agenda 2030 -ohjelman edellyttämällä tavalla on Suomen kyettävä kehittymään ja vastaamaan maailman muutoksiin.

Haasteista huolimatta selvityksen viesti on, että Suomella on hyvät mahdollisuudet saavuttaa kestävän kehityksen tavoitteet. Tämä edellyttää panostuksia esimerkiksi uusiutuviin energiamuotoihin sekä määrätietoisia toimia kohti vihreään taloutta, joka edistää hyvinvoinnin, talouskasvun ja ympäristöhaittojen irtikytkentää. Keskeistä on myös yhteiskunnan eriarvoistumisen pysäyttäminen sekä tutkimukseen perustuvan päätöksenteon vahvistaminen.

Toimeenpanosuunnitelmassa todetaan aivan oikein, että kestävän kehityksen ohjelma vaatii syvällistä yhteiskunnallista muutosta ja pitkäjänteisyyttä. On hyvä, että globaali vastuu ja politiikkajohdonmukaisuus ilmaistaan tärkeinä tavoitteina. Eri politikkalohkoilla, kuten vero-, kauppa-, tai ympäristökysymyksissä tehtävät päätökset vaikuttavat merkittävästi kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen sekä Suomessa että maailmalla. Kestävän kehityksen tavoitteet ovat keskenään linkittyviä ja **Agenda 2030 toimeenpano edellyttää Suomelta entistä suurempaa panostusta politiikkajohdonmukaisuuteen**.

Toimeenpanosuunnitelman painopisteiksi on valittu ennakkoselvityksen tunnistamat kehityskohteet eli ilmastonmuutoksentorjunta ja luonnonvarojen kulutus sekä työllisyys- ja talouskehitys. Kepa pitää kuitenkin valitettavana, että globaali ulottuvuus ei näy selonteon painopisteissä juuri lainkaan. Selonteossa tunnustetaan Suomen toimien vaikuttavan maamme rajojen ulkopuolelle ja pidetään tärkeänä varmistaa myös muiden mahdollisuudet kestävään kehitykseen**. Konkreettiset toimenpiteet sille, kuinka johdonmukaisuus toteutuu jää ohueksi.**

Selonteossa esimerkiksi todetaan, että ilmastonmuutoksen torjunta edellyttää erityisesti fossiilisista polttoaineista luopumista ja, että Suomi tukee globaalisti pyrkimyksiä fossiilisten polttoaineiden tukien eliminoimiseksi. Vaikka Suomella on tässä työsarkaa myös kotimaassa, jää tämä mainitsematta. On tärkeää toimia johdonmukaisesti ja luopua asteittain kaikista tuista fossiilisille polttoaineille.

Toinen esimerkki johdonmukaisuuden puutteesta on, että Suomi tukee kehityspolitiikassaan kehitysmaiden veropohjan vahvistamista, mutta ei esitä toimia suuryritysten verovälttelyn kitkemiseksi. Suuryritysten verovälttely rapauttaa merkittävästi kehitysmaiden mahdollisuutta rakentaa hyvinvointia. Arvioidaan, että kehitysmaat menettävät aggressiivisen verosuunnittelun vuoksi yli 100 miljardia euroa vuodessa. Monikansallisten yritysten julkinen maakohtainen veroraportointi auttaisi korjaamaan verojärjestelmien puutteita.

Kestävä kehitys ei toteudu ilman resursseja

Selonteko vahvistaa Suomen kehityspolitiikan päätavoitteiden olevan köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämä on hyvä asia. Vaikka Suomen todetaan vähentävän kehityspolitiikallaan globaalia eriarvoisuutta ja vahvistavan köyhimpien maiden omia instituutioita ja osaamista, ovat kehitysyhteistyön määrärahaleikkaukset ja muutokset kehityspolitiikkamme painopisteissä ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa.

Kepa pitää tärkeänä, että myös selonteossa Suomi sitoutuu kansainvälisiin kehitysrahoitustavoitteisiin eli ohjaamaan 0,7 prosenttia bruttokansantulostaan kehitysyhteistyöhön ja 0,2 prosenttia kaikkein köyhimmille maille. Viime vuonna toimeenpannut kehitysyhteistyön jättileikkaukset vaikuttavat kuitenkin miljoonien kaikkein köyhimpien ihmisten elämään ja rapauttavat Suomen kansainvälistä mainetta globaalin vastuun kantajana. Suomi leikkasi apuaan keskellä historian pahinta humanitaarista kriisiä ja rampautti kykyämme puuttua ongelmiin niiden syntysijoilla.

Suomen kehitysyhteistyön määrärahojen bruttokansantulo-osuuden arvioidaan pysyvän noin 0,4 prosentin tasolla koko hallituskauden ajan. **Selonteon tulisi esittää suunnitelma, kuinka kehitysyhteistyöleikkausten jälkeen päästään kestävälle kasvu-uralle kohti 0,7-tavoitetta**. Konkreettinen suunnitelma lisäisi myös Suomen kansainvälistä uskottavuutta.

Suomi on myös sitoutunut ohjaamaan 0,2 prosentin osuuden bruttokansantulostaan kaikkein köyhimpien LDC-maiden tukemiseksi. LDC-maille suuntautuva kehitysyhteistyö on kuitenkin laskenut noin 0,15 prosenttiin bruttokansantulosta. Tämä on merkittävä pudotus verrattuna vuoteen 2015, jolloin osuus oli 0,23 prosenttia. Leikkausten jälkeen on entistä tärkeämpää varmistaa, että apuvaramme tavoittavat kaikkein köyhimmät ihmiset.

On selvää, että kestävän kehityksen tavoitteita ei voida saavuttaa ilman yksityisen sektorin mukana oloa. Kehitysyhteistyö on kuitenkin merkittävä resurssi erityisesti kaikkein köyhimmille ihmisille, joita yksityinen raha ei tavoita. **Vain noin kaksi prosenttia yritysten ulkomaaninvestoinneista suuntautuu vähiten kehittyneisiin maihin[2].** Selonteon kirjaukset globaalista kumppanuudesta yksinkertaistavat asioita. Talouskasvu ja yritysten vahva rooli kehityspolitiikassa ei automaattisesti paranna toiminnan tuloksellisuutta tai globaalia kumppanuutta. On tärkeä varmistaa, että yrityksien toiminta on vastuullista. Kun käytetään julkista rahaa, **on samojen kehityspolitiikan tavoitteiden sekä tuloksellisen toiminnan pelisääntöjen, kuten avoimuus ja tilivelvollisuus, koskettava myös yksityisen sektorin tukea.**

Eriarvoisuuden vähentäminen maiden sisällä ja niiden välillä on yksi kestävän kehityksen tavoitteiden keskeinen vaatimus. Kehitysmaiden vaikutusvallan kasvattaminen kansainvälisessä veropolitiikassa sekä kyky kerätä verotuloja on tunnistettu keskeisiksi keinoiksi vahvistaa maiden kykyä tuottaa hyvinvointia omille kansalaisilleen. Verovälttely onkin merkittävä eriarvoisuutta lisäävä tekijä. Samalla **selonteko ei kuitenkaan linjaa toimia pääomapaon suitsimiseksi ja suuryritysten verovälttelyn estämiseksi.**

Kaikkein köyhimpiä maita on tuettava ilmastonmuutoksen torjunnassa

Ilmastonmuutoksen torjunta ja muutoksiin sopeutuminen yksi keskeisimmistä kestävän kehityksen elementeistä. Ilmastonmuutos uhkaa erityisesti kaikkein köyhimpiä kehitysmaita, joilla on huonoimmat mahdollisuudet sopeutua nopeisiin muutoksiin. Pariisin ilmastosopimus velvoittaa Suomea toimiin, joilla maapallon keskilämpötilan nousu on mahdollista rajata 1,5 asteeseen esiteolliseen aikaan verrattuna. Olisi oikeudenmukaista, että Suomen päästöt olisivat 150 prosenttia alle vertailuvuoden 1990 tason vuoteen 2050 mennessä.

Kepa jakaa selonteon huomion siitä, että vaurailla mailla on velvollisuus tukea globaalia etelää ilmastotoimissa muun muassa ilmastorahoituksella. **Selonteon tulisi esittää konkreettisia avauksia**

[2] UNCTAD World Investment Report 2016: http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=1555

siihen, miten Suomen ilmastorahoitusvelvoitteet täytetään tai rahoituksen ennustettavuus ja kasvu turvataan pitkällä aikavälillä. Hallituksen rajut kehitysyhteistyöleikkaukset vaikuttavat myös ilmastorahoitukseen, ja rahoituksen ohjaaminen enenevässä määrin yksityisen sektorin toimijoiden kautta **vaarantaa määrärahojen tasaisen jakautumisen ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen.** Epäjohdonmukaista on myös hallituksen päätös päästöhuutokaupan epäsuorien kustannusten kompensoinnista sähköintensiiviselle teollisuudelle ja päästöhuutokauppatulojen ohjaaminen pois kehitys- ja ilmastorahoituksesta on ristiriidassa sekä kestävän kehityksen tavoitteiden, että Pariisin sopimuksen kanssa.

Suomalaisista kestävän kehityksen osaajia

Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kasvatusta ja koulutusta, jolla varmistetaan, että suomalaiset tuntevat tavoitteet ja sitoutuvat niiden edistämiseen. Opetussuunnitelma painottaa kestävän kehityksen kysymyksiä kiitettäväsi, mutta se ei yksin riitä. **Suomelle tulee laatia kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen toimeenpanosuunnitelma**, joka kokoaa kaikki keskeiset formaalin ja nonformaalin kasvatuksen parissa toimivat tahot yhteistyöhön. Kansallisen suunnitelman tekoa ovat suositelleet muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön ympäristökasvatusta kehittänyt työryhmä[3]. Kansalaisjärjestöt ovat tärkeä asiantuntijaresurssi kestävän kehityksen kasvatuksessa. Ne ovat vuosien ajan kehittäneet pedagogisia menetelmiä ja rakentavia lähestymistapoja käsitellä globaalin vastuun ja kestävän tulevaisuuden kysymyksiä aktiivista kansalaisuutta painottaen. Ne jalkautuvat ruohonjuuritasolle ja tarjoavat moninaisia tapoja osallistua kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. **Kestävän kehityksen kasvatukselle on myös varmistettava riittävät resurssit.**

Agenda 2030 -ohjelma tulee huomioida kaikessa päätöksenteossa

Myönteistä on, että toimeenpanosuunnitelma käsitellään selontekona, joka mahdollistaa laajan keskustelun eduskunnassa sekä valiokunnissa. Seurannan nelivuotissuunnitelmaan kirjattu ulkopuolinen evaluaatio kestävän kehityksen kansallisesta toimeenpanosta on tärkeä avaus ja edesauttaa sitä, että toimeenpano käy vuoropuhelua kulloisenkin tulevan hallitusohjelman kanssa. **Eduskunnan roolin vahvistamiseksi myös neljän vuoden välein tehtävä evaluaatio tulisi käsitellä esimerkiksi selontekona**.

Hallituksen selonteon mukaan Agenda2030 -ohjelman huomioimista lainvalmistelussa ja budjetoinnissa selvitetään, mutta konkretia jää puuttumaan. Kepa muistuttaa, että **johdonmukaisuuden takaamiseksi on tärkeää ottaa kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpano osaksi lainvalmistelua ja budjetointia mahdollisimman nopeasti.**

Hallituskaudet ylittävää pitkäjänteisyyttä puolestaan tulisi vahvistaa siten, että hallituskausittain tuotettavat ministeriökohtaiset tulevaisuuskatsaukset ovat linjassa Agenda 2030 -ohjelman kanssaglobaalisti.

Lisätietoja: Katja Hintikainen, asiantuntija, katja.hintikainen@kepa.fi, 050 317 6716

[3] Ympäristö- ja opetus ja kulttuuriministeriön tiedote: Ympäristökasvatuksen työryhmä ehdottaa suunnitelmaa kestävän kehityksen kasvatuksesta. 16.4.2015. http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Ymparistokasvatuksen_tyoryhma_ehdottaa_s(33184)